

Alexander, ab Homero Achilli tributum esse dixit, sed etiam grave testimonium impertitum clari hominis, magnique videatur. Placet enim Hector ille mihi Nævianus, qui non tantum laudari se lætatur, sed addit etiam à laudato viro. Quod si à te non impetro, hoc est, si qua te res impeditur (neque enim fas esse arbitror, quidquam me rogantem abs te non impetrare) cogat fortasse facere, quod nonnulli sæpè reprehendunt; scribam ipse de me, multorum tamèn exemplo, et clarorum virorum. Sed, quod te non fugit, hæc sunt in hoc genere vitia: et verecundiùs ipsi de sese scribant necesse est, si quid est laudandum; et prætereant, si quid fortè reprehendendum est. Accedit etiam, ut minor sit fides, minor auctoritas, multi denique reprehendant, et dicant verecundiores esse præcones ludorum gymnycorum, qui, cum cæteris coronas imposuerint victoribus, eorumque nomina magna voce pronuntiarint, cum ipsi antè ludorum missionem corona donentur, alium præconem adhibeant, ne sua voce ipsi se victores esse prædicent. Hæc nos vitare cupimus, et si recipis causam nostram, vitabimus: idque ut facias, rogamus. Ac, ne fortè mirere, cur, cum mihi sæpè ostenderit, te accuratissimè nostrorum temporum consilia, atque eventus litteris mandaturum, à te id nunc tantoperè, et tam multis verbis petamus: illa nos cupiditas incendit, de qua initio scripsi, festinationis, quòd alacres animo sumus, ut et cæteri viventibus nobis, ex libris tuis nos cognoscant, et nosmetipsi vivi gloriola nostra perfruamur. His de rebus, quid acturus sis, si tibi non est molestum, rescribas mihi velim. Si enim sus-

cipis causam, conficiam commentarios rerum omnium: sin autem differs me in tempus aliud, coram tecum loquar. Tu interea non cessabis; et ea, quæ habes instituta, perpolies, nosque diliges. Vale.

ARGUMENTUM.

Significat, Lucceii litteræ consolatorie quantum profecerint ad eam sollicitudinem minuendam, quam ex afflictâ republica capiebat.

M. T. C. Luccejo. S. D.

Quamquàm ipsa consolatio litterarum tuarum mihi gratissima est (declarat enim summam benevolentiam conjunctam pari prudentia) tamèn illum fructum ex iis litteris vel maximum coepi, quod te præclare res humanas contemnentem, et optimè contra fortunam paratum, armatumque cognovi. Quam quidèm laudem sapientiæ statuo esse maximam, NON aliundè pendere, nec extrinsecus aut benè, aut malè vivendi suspensas habere rationes. Quæ cogitatio, cum mihi non omninò excidisset (etenim penitus insiderat) vi tamèn tempestatum, et concursu calamitatum erat aliquantum labefactata, atquè convulsa: cui te opitulari et video, et id fecisse, etiam proximis litteris, multumque profecisse, sentio. Itaque hoc sæpiùs dicendum, tibi que non significandum solum sed etiam declarandum, arbitror, nihil mihi esse potuisse tuis litteris gratiùs. Ad consolandum autèm cum illa valent, quæ elegantè, copiosèque collegisti; tum nihil plus, quam quòd firmitudinem, gravitatemque animi tui perspexi, quam non imitari, turpissimum existimo. Itaque hoc etiam

fortiorem me puto, quam te ipsum præceptorem fortitudinis; quod tu mihi videris spem nonnullam habere, hæc aliquandò futura meliora. Casus enim gladiatorii, similitudinesque eæ, tum rationes in ea disputatione à te collectæ, verabant me reipub. penitus diffidere. Itaque alterum minus mirum, fortiorem te esse, cum aliquid speres; alterum mirum, spe ulla teneri. Quid est enim non ita effectum, ut id non deletum, extinctumque omne esse fateare? circumspice omnia membra reipub. quæ notissima sunt tibi: nullum reperies profectò, quod non fractum, debilitatumve sit, quæ persequeretur, si aut melius ea viderem, quam tu vides, aut commemorare possem sine dolore. Quamquam tuis monitis, præceptisque omnis est abjiciendus dolor. Ergo et domestica feremus, ut censes; et publica paulò etiam fortius fortasse, quam tu ipse, qui percipis. Te enim spes aliqua consolatur, ut scribis: nos autem erimus etiam in omni desperatione fortes; ut tu tamèn idem et hortaris, et præcipis. Das enim mihi jucundas recordationes conscientia nostræ, rerumque earum, quas, te in primis auctore, gessimus. Præstitimus enim patriæ non minus certè, quam debuimus: plus profectò, quam est ab animo cujusquam, aut consilio hominis postulatum. Ignoscès mihi de me ipso aliquid prædicanti. Quatum enim tu ferem cogitatione nos levare ægritudine voluisti, earum etiam commemoratione lenimur. Itaque, ut mōnes, quantum potero, me ab omnibus molestiis, et angoribus abducam; transferamque animum ad ea, quibus secundæ res ornantur, adversæ adjuvantur: tecumque et ero tantum, quantum pa-

tietur utriusque ætas, et valetudo; et si esse una minus poterimus, quam volumus, animorum tamèn conjunctione, iisdem studiis ita fruemur, ut nunquam non unà esse videamur. Vale.

ARGUMENTUM.

*Causam querit, cur Cicero ab urbe tamdiu ab-
sit, hortaturque, ut animum inærore abducatur.*

Lucejus Ciceroni S. D.

Si vales, benè est: ego valeo, sicut soleo, paulò tamèn etiam deterius, quam soleo. Te requisivi sapius, ut viderem. Romæ quia postea non fuisti, quam à me discesseras, miratus sum: quod item nunc miror. Non habeo certum, quæ te res hinc maximè retrahat. Si solitudine delectare, cum scribas, et aliquid agas eorum, quorum consuesti, gaudeo, nequè reprehendo tuum consilium. Nam nihil isto potest esse jucundius, non modò miseris his temporibus, et luctuosis, sed etiam tranquillis, et optatis, præsertim vel animo defatigato tuo, qui nunc requiem querat ex magnis occupationibus, vel erudito qui semper aliquid ex se promat, quod alios delectet, te ipsum laudibus illustret. Sin autem, sicut hic dum eras, et lacrymis, et tristitia te tradidisti: doleo, quia doles, et angere: nec possum te (si concedis, quod sentimus, ut liberiùs dicamus) non accusare. Quid enim? tu solus aperta non videbis, qui propter acumen occultissima perspicis? tu non intelliges, te querelis quotidianis nihil proficere? non intelliges, duplicari sollicitudines, quas elevare tua te prudentia postulat? Quod si non possumus ali-

quid proficere suadendo, gratia contendimus, et rogando; si quid nostra causa vis, ut istis te molestiis laxes, et ad convictum nostrum redeas, et ad consuetudinem, vel nostram communem, vel tuam solius, ac propriam. Cupio non obtundere te, si non delectare nostro studio, cupio deterre, ne permanes in incepto: cum duæ res istæ contrariæ me conturbent: ex quibus aut in altera mihi velim, si potes, obtemperes; aut in altera non offendas. Vale.

ARGUMENTUM.

Quærenti Lucejo, cur ab urbe abesset, ejusque mœrorem minuere conanti, respondet, et cur doleat, et cur in urbe non vivat.

M. T. C. Lucejo S. D.

Omnis amor tuus ex omnibus partibus se ostendit in iis litteris, quas à te proximè accepi, non ille quidèmi mihi ignotus, sed tamèn gratus, et optatus; dicerem, jucundus, nisi id verbum in omne tempus perdidissem, neque ob eam unam causam, quam tu suspicaris, et in qua me, lenissimis, et amantissimis verbis utens, re gravitèr accusas, sed quòd illius tanti vulneris, quæ remedia esse debebant, ea nulla sunt. Quid enim? ad amicos ne confugiam? quàm multi sunt? habuimus enim ferè communes: quorum alii occiderunt, alii nescio quo pacto obdurerunt. Tecum vivere possem equidèmi, et maximè vellem. Verustas est, amor, consuetudo, studia paria. Quod vinculum, quæ res deest nostræ conjunctioni? possumusne igitur esse una? nec meher-

culè intelligo, quid impediat: sed certè adhuc non fuimus, cum essemus vicini in Tusculano, in Pureolano. Nam quid dicam in urbe? in qua, cum forum commune sit, vicinitas non requiritur. Sed, casu nescio quo, in ea tempora nostra ætas incidit, ut, cum maximè florere nos oporteret, tum vivere etiam puderet. Quod enim mihi poterat esse perfrugium spoliato, et domesticis, et forensibus ornamentis, atquè solatiis? litteræ, credo, quibus utor assiduè; quid enim aliud facere possum? sed nescio quo modo ipsæ illæ excludere me à portu, et perfrugio videntur, et quasi exprobare, quod in ea vita maneam in qua nihil insit, nisi propagatio miserissimi temporis. Hic tu ea me abesse urbe miraris, in qua domus nihil delectare possit, summum sit odium temporum, hominum, fori, curiæ? itaquè sic litteris utor, in quibus consumo omne tempus, non ut ab his medicinam perpetuam, sed ut exiguam doloris oblivionem petam. Quòd si id egissemus ego, atquè tu (quod ne in mentem quidèmi nobis veniebat propter quotidianos metus) omne tempus unà fuisset; neque me valetudo tua offenderet, neque te mœror meus. Quod, quantum fieri poterit, consequamur. Quid enim utrique nostrum aptiùs? propedièmi te igitur videbo. Vale.

ARGUMENTUM.

Consolatur diligenter in primis amicum, filii obitum immoderatius ferentem.

M. T. C. Titio S. D.

Etsi unus ex omnibus minimè sum ad te consolandum accommodatus; quòd tantum ex tuis mo-

lestiis cœpi doloris, ut consolatione ipse egerem; tamen, cum longius à summi luctus acerbitate meus abesset dolor, quam tuus, statui nostræ necessitudinis esse, meæque in te benevolentia, non tacere tanto in tuo mœrore tandiù, sed adhibere aliquam modicam consolationem, quæ levare dolorem tuum posset, si minus sanare potuisset. Est autem consolatio pervulgata quidè illa maximè, quam semper in ore, atquè in animo habere debemus: HOMINES nos, ut esse meminerimus, ea lege natos, ut omnibus fortunæ telis proposita sit vita nostra: neque esse recusandum, quò minus ea, qua nati sumus, conditione vivamus: neve tam graviter eos casus feramus, quos nullo consilio vitare possumus: eventisque aliorum memoria repetendis, nihil accidisse nobis novi cogitemus. Neque hæc, neque cæteræ consolationes, quæ sunt à sapientissimis viris usurpatæ, memoriæque, et litteris proditæ tantùm videntur proficere debere, quantum status ipse nostræ civitatis, et hæc perturbatio temporum perditorum: cum beatissimi sint, qui liberos non susceperunt, minus autem miseri, qui his temporibus amiserunt, quàm si eosdem bona, aut deniquè aliqua repub. perdidissent. Quòd si tuum te desiderium mover, aut si tuarum rerum cogitatione mœres: non facile exhauriri tibi istum dolorem posse universum puto. Sin illa te res cruciat (quæ magis amoris est) ut eorum, qui occiderunt, miseras lugeas: ut ea non dicam: quæ sæpissimè et legi, et audivi, nihil mali esse in morte, in qua si resideat sensus, immortalitas illa potius, quàm mors, duccenda sit: sin sit amissus, nulla videri miseria

debeat, quæ non sentiatur: hoc tamen non dubitans, confirmare possum, ea miseri, parari, impendere reipub. quæ qui reliquerit, nullo modo mihi quidè deceptus esse videatur. Quid est enim jam non modò pudori, probitati, virtuti, rectis studiis, bonis artibus, sed omninò libertati, ac salutis loci? non meherculè quemquam audivi hoc gravissimo, et pestilentissimo anno adolescentulum, aut puerum mortuum, qui mihi non à diis immortalibus ereptus ex his miseriis, atquè ex iniquissima conditione vite videretur. Quare si tibi unum hoc detrahai potest, ne quid iis, quos amasti, mali putes contigisse; permultum erit ex mœrore tuo diminutum; relinquetur enim simplex illa jam cura doloris tui, quæ non cum illis communicabitur, sed ad te ipsum propriè referetur: in qua non est jam gravitatis, ac sapientiæ tuæ, quam tu à puero præstitisti, ferre immoderatus casum incommodorum tuorum, qui sit ab eorum, quos dilexeris, miseria, maloque sejunctus. Etenim eum semper te et privatis in rebus, et publicis præstitisti, tuenda tibi ut sit gravitas, et constantia serviendum. Nam, quod allatura est ipsa diuturnitas, quæ maximos luctus vetustate tollit, id nos præripere consilio, prudentiaque debemus. Etenim si nulla unquam fuit, liberis amissis, tam imbecillo mulier animo, quæ non aliquandò lugendi modum fecerit: certè nos, quod est dies allatura, id consilio anteferre debemus: nequè expectare temporis medicinam, quam repræsentare ratione possimus. His ego litteris si quid profecissem, existimabam optandum quiddam me esse assecutum: sin minus fortè va-

luisent, officio tamen esse functum benevolentissimi, atque amicissimi: quem me tibi et fuisse semper, existimes velim; et futurum esse confidas. Vale.

ARGUMENTUM.

Excusat tarditatem litterarum; hortatur Sextium, ut exilii casum sapienter, fortiterque ferat.

M. T. C. P. Sextio P. F. S. D.

Non oblivione amicitiae nostrae, neque intermissione consuetudinis meae, superioribus temporibus ad te nullas litteras misi, sed quod priora tempora in ruinis reipub. nostrisque jacuerunt, posteriora autem me a scribendo tuis injustissimis, atque acerbissimis incommodis retardarunt. Cum vero et intervallum jam satis longum fuisset, et tuam virtutem, animique magnitudinem diligentius essem mecum recordatus, non putavi esse alienum institutis meis haec ad te scribere. Ego te, P. Sexti, et primis temporibus illis, quibus in invidiam absens, in crimen vocabare, defendi: et cum in tui familiarissimi iudicio, ac periculo tuum nomen conjungeretur, quam potui accuratissime te, tuamque causam tutatus sum: et proxime recenti adventu meo, cum rem aliter institutam offendissem, ac mihi placuisset, si adfuissem, tamen nulla te salutis tuae defui: cum eo tempore invidia annonae inimici non solum tui, verum etiam amicorum tuorum, iniquitas totius iudicii, multaque alia reip. vitia plus, quam causa ipsa, veritasque valuissent. Publio tuo, neque opera, neque consilio, neque labore, neque gratia, neque testimonio defui. Quamobrem, omnibus of-

ficiis amicitiae diligentem a me, sancteque servatis, ne hoc quidem praetermittendum esse duxi, te ut hortarer, rogaremque, ut et hominem te, et virum esse meminisses; id est, ut et communem, incertumque casum, quem neque vitare quisquam nostrum, neque praestare ullo pacto potest, sapienter ferres; et dolori fortiter, ac fortunae resisteres; cogitaresque et in nostra civitate, et in caeteris, quae rerum potitae sunt, multis fortissimis, atque optimis viris, injustis iudiciis, tales casus incidisse. Illud utinam ne vere scriberem, ea te republica carere, in qua neminem prudentem hominem res ulla delectet. De tuo autem filio, vereor, ne, si nihil ad te scripserim, debitum ejus virtuti videar testimonium non cepisse: sin autem omnia, quae sentio perscripserim, ne refricem meis litteris desiderium, ac dolorem tuum. Sed tamen prudentissime facies, si illius pietatem, virtutem, industriam, ubicumque erit, tuam esse, tecum esse duces. Nec enim minus nostra sunt, quae animo complectimur, quam quae oculis intuemur. Quamobrem et illius eximia virtus, summusque in te amor, magna tibi consolationi debet esse; et nos, caeterique, qui te non ex fortuna, sed ex virtute tua pendimus, semperque pendemus; et maxime animi tui conscientia, cum tibi nihil merito accidisse reputabis; et illud adjunges, HOMINES sapientes turpitudine, non casu et delicto suo, non aliorum injuria, commoveri. Ego, et memoria nostrae veteris amicitiae, et virtute, atque observantia filii tui monitus, nullo loco deero, neque ad consolandum, neque ad levandum fortunam

tuam. Tu si quid ad me fortè scripseris, perficiam, ne te frustrà scripsisse arbitrere. Vale.

ARGUMENTUM.

Argumentis utitur septem, ut Fabium exulem consoletur.

M. T. C. T. Fabio. S. D.

Etsi egomet, qui te consolari cupio, consolandus ipse sum, proptereà quòd nullam rem graviùs jamdiù tuli, quam incommodum tuum; tamen te magnoperè non hortor solùm, sed etiam pro amore nostro rogo, atque oro, te colligas, virumque præbeas, et qua conditione omnes homines, et quibus temporibus, nati sumus, cogites. Plus tibi virtus tua dedit, quàm fortuna abstulit: proptereà quòd adeptus es, quòd non multi homines novi: amisisti, quòd plurimi homines nobilissimi. Ea deniquè videtur conditio impendere legum, judiciorum, temporum, ut optime actum cum eo videatur esse, qui quàm levissima pœna ab hac re-pub. discesserit. Tu verò, qui et fortunas, et liberos habeas, et nos, cæterosque necessitudine, et benevolentia tecum conjunctissimos; quippè magnam facultatem sis habiturus nobiscum, et cum omnibus tuis vivendi; et cum unum sit judicium ex tam multis, quòd reprehendatur, ut quòd una sententia, eaque dubia, potentia alicujus condonatum existimetur; omnibus his de causis debes istam molestiam quàm levissimè ferre. Meus animus erit in te, liberosque tuos sempèr, quem tu esse vis, et qui esse debet. Vale.

ARGUMENTUM.

Rufo, paulo ante quæstori suo in provincia, sædet, ut in bello civili Pompejum sequatur.

M. T. C. Rufo S. D.

Etsi mihi nunquàm dubium fuit, quin tibi essem charissimus: tamen quotidie magis id perspicio: extatque id quòd mihi ostenderas quibusdam litteris, hoc te studiosiorem in me colendo fore, quàm in provincia fuisses; etsi meo judicio, nihil ad tuum provinciale officium addi potest, quo liberius judicium esse posset tuum. Itaque me et superiores litteræ tuæ admodùm delectaverunt, quibus et expectatum meum adventum abs te amanter videbam, et cum aliter res cecidisset, ac putasse, te meo consilio magnoperè esse lætatùm: et his proximis litteris magnum cœpi fructum et judicii, et officii tui: judicii, quòd intelligo, te (id, quòd omnes fortes, ac boni viri facere debent), nihil putare utile esse, nisi quòd rectum, honestumque sit: officii, quòd te mecum, quòd-cumque cœpisssem consilii, polliceris fore, quo neque mihi gratius, neque, ut ego arbitror, tibi honestius, esse quidquam potest. Mihi consilium captum jamdiù est: de quo ad te, non quo celandus esses, nihil scripsi antea, sed quia communicatio consilii tali tempore, quasi quædam admonitio videtur esse officii, vel potius efflagitatio ad coeundam societatem vel periculi, vel laboris. Cum verò ea tua sit voluntas, humanitas, benevolentia erga me, libenter amplector talem animum, sed ita (non enim dimittam pudorem in ro-

gando meum) si feceris id, quod ostendis, magnam habeo gratiam: si non feceris, ignoscam: et alterum timori, alterum mihi te negare non potuisse arbitrabor. Est enim res profectò maxima. Quid rectum sit, apparet: quid expediat, obscurum est: ità tamen, ut si nos ii sumus, qui esse debemus (id est studio digni, et litteris nostris), dubitare non possumus, quin ea maximè conducant, quæ sunt rectissima. Quare tu, si simul placebit, statim ad me venies; sin idem placebit, atque eodem, nec continuò poteris, omnia tibi ut nota sint, faciam. Quidquid statueris, te mihi amicum, sin id, quod opto, etiam amicissimum iudicabo. Vale.

ARGUMENTUM.

Purgatio Ciceronis ad Rufum, quæstorem anteduum in Cilicia, de rationibus provincialibus obscura epistola.

M. T. C. Rufo S. D.

Quo modo potuissem, te convenissem, si eò quò constitueras, venire voluisses. Quare, etsi mei commodi causa commovere me noluisti: tamen ista existimes velim, me antelaturum fuisse, si ad me misisses, voluntatem tuam commodo meo. Ad ea, quæ scripsisti, commodiùs equidè possem de singulis ad te rebus scribere, si M. Tullius scriba meus adesset: à quo mihi exploratum est in rationibus dumtaxat referendis, (de cæteris rebus affirmare non possum) nihil eum fecisse scientem, quod esset contra aut rem, aut existimationem tuam: deindè, si rationum referendarum jus vetus, et mos antiquus maneret, me relaturum rationes, ni-

si tecum pro conjunctione nostræ necessitudinis contulissem, confecissemque, non fuisse. Quod igitur fecissem ad urbem, si consuetudo pristina maneret, id (quod lege Julia relinquere rationes in provincia necesse erat, easdemque totidem verbis referre ad ærarium) feci in provincia, nequè ità feci, ut te ad meum arbitrium adducerem; sed tribui tibi tantum, quantum me tribuisse nunquam pœnitebit. Totum enim scribam meum, quem tibi video nunc esse suspectum, tibi tradidi. Tu ei M. Mindium fratrem tuum adjunxisti. Rationes confectæ me absente sunt tecum: ad quas ego nihil adhibui præter lectionem. Ità accepi librum à meo servo scriba, ut eundem acceperim à fratre tuo. Si honos is fuit, majorem tibi habere non potui: si fides, majorem tibi habui, quam penè ipsi mihi. Si providendum fuit, ne quid aliter, ac tibi et honestum, et utile esset, referretur: non habui, cui potius id negotii darem. Illud quidè certè factum est, quod lex jubebat, ut apud duas civitates, Laodicensem, et Apamensem, quæ nobis maximæ videbantur, quoniam ità necesse erat, rationes confectas, et consolutas deponeremus. Itaque huic loco primùm respondeo, me, quamquàm justis de causis rationes deferre properarim, tamen te expectaturum fuisse, nisi in provincia relictas rationes pro relatis haberem. Quamobrè, de Volusio quod scribis, non est id rationum. Docuerunt enim me periti homines, in his cum omnium peritissimus, tum mihi amicissimus C. Camillus, ad Volusium transferri nomen à Valerio, non potuisse, sed prædes Valerianos teneri. Neque id erat HSxxx. ut scribis, sed xix. Erat enim

curata nobis pecunia Valerii mancipis nomine: ex qua reliquum, quod erat in rationibus, retuli. Sed sic me et liberalitatis fructu privas, et diligentia, et (quod minimè tamen laboro) mediocris etiam prudentia: liberalitatis, quòd mavis scribæ mei beneficio, quàm meo, legatum meum, præfectumque maxima calamitate levatos, cum præsertim non deberent esse obligati; diligentia, quòd existimas, de tanto officio meo, tanto etiam periculo, nec scisse me quidquam, nec cogitasse; scribam, quidquid voluisset, cum id mihi ne recitasset quidem retulisse: prudentia, cum rem à me ne insipienter quidem, cogitatam putas. Nam et Volusii liberandi meum fuit consilium: et, ut multam gravis Valerianis prædibus, ipsique T. Mario depelleretur, à me inita ratio est: quam quidem omnes non solùm probant, sed etiam laudant. Et, si verum scire vis, hoc uni scribæ meo intellexi non nimium placere. Sed ego putavi esse viri boni, cum populus suum servaret, consulere fortunis tot vel amicorum, vel civium. Nam de Lucejo est ita actum, ut auctore Cn. Pompejo, ista pecunia in fano poneretur. Id ego agnovi meo jussu esse factum. Qua pecunia Pompejus est usus, ut tua, quam tu deposueras, Sextius. Sed hoc ad te nihil intelligo pertinere; illud me non animadvertisse molestè ferrem, ut adscriberem, te in fano pecuniam jussu meo deposuisse, nisi ista pecunia gravissimis esset, certissimisque monumentis testata, cui data, quo S. C. quibus tuis, quibus meis litteris P. Sextio tradita esset. Quæ cum viderem tot vestigiis impressa, ut in his errari non posset: non adscripsi id, quod tuo nihil referebar; ego tamen

adscripsisse mallet, quando id te video desiderare. Sicut scribis tibi id esse referendum, idem ipse sentio: neque in eo quidquam à meis rationibus discrepabunt tuæ. Addes enim tu, meo jussu: quod ego nunquam addidi; nec causa est, cur negem: nec, si esset, et tu nolles, negarem. Nam de HS. nongentis millibus, certè ita relatum est, ut tu, sive frater tuus referri voluit. Sed, si quid est, quandò de Lucejo parùm prævisum est, quod ego in rationibus referendis etiamnum corrigere possim, de eo mihi, cum S. C. non sim usus, quid per leges liceat, considerandum est. Te certè in pecunia exacta ita efferre ex meis rationibus relatis non oportuit: nisi quid me fallit: sunt enim alii petitores. Illud cave dubites, quin ego omnia faciam, quæ interesse tua, aut etiam velle te existimem, si ullo modo facere possim. Quod scribis de beneficiis, scito, à me et tribunos mil. et præfectos, et contubernales dumtaxat meos delatos esse. In quo quidem ratio me fefellit. Liberum enim mihi tempus ad eos deferendos existimabam dari: postea certior sum factus, triginta diebus deferri necesse esse, quibus rationes detulissem. Sanè molestè tuli, non illa beneficia tuæ potiùs ambitioni reservata esse, quàm meæ, qui ambitione nihil uterer. De centurionibus tamen, et de tribunorum mil. contubernalibus, res est in integrò: genus enim hõrum beneficiorum definitum lege non erat. Reliquum est de HS. centum millibus: de quibus memini mihi à te Myrina litteras esse allatas, non mei errati, sed tui: in quo peccatum videbatur esse, si modò erat, fratris tui, et Tullii. Sed cum id corrigi non posset, quod jam depo-

sitis rationibus, ex provincia decessimus: credo, me quidem tibi pro animi mei voluntate, proque ea spe facultatum, quam tum habebamus, quam humanissimè potuerim, scripsisse. Sed neque tum me humanitate mearum litterarum obligatum puto, neque tuam hodiè epistolam de HS. centum millibus sic accepisse, ut ii accipiunt, quibus epistolæ per hæc tempora molestæ sunt. Simul illud cogitare debes, me omnem pecuniam, quæ ad me salvis legibus pervenisset, Ephessi apud publicanos deposuisse: id fuisse HSXXII. mil. eam omnem pecuniam Pompejum abstulisse. Quod ego sive æquo animo fero, sive iniquo, tu de HS. centum millibus æquo animo ferre debes, et existimare, eò minùs ad te, vel de tuis cibariis, vel de mea liberalitate pervenisse. Quòd si mihi expensa ista HS. centum tulisses: tamen, quæ tua est suavitas, quique in me amor, nolles à me hoc tempore extimationem accipere. Nam, numeratum si cupe-rem, non erat. Sed hæc jocatum me putato, ut ego te existimo. Ego tamen, cum Tullius rure redierit, mittam eum ad te, si quid ad rem putabis pertinere. Hanc epistolam cur non scindi velim, causa nulla est. Vale.

ARGUMENTUM.

Cupidum se esse significat Mescinii videndi: eumque hortatur, ut acerbitatem temporum litterarum studio, optimèque conscientie recordatione mitiget.

M. T. C. Luccio Mescinio S. D.

Gratæ mihi tuæ litteræ fuerunt, ex quibus intellexi, quod etiam sine litteris arbitrabar, videndi mei te summa cupiditate affectum esse. Quod

ego ità libentè accipio, ut tamen tibi non concedam. Nam tecum esse, ità mihi omnia, quæ opto contingant, ut vehementè velim. Etenim, cum esset major et virorum, et civium bonorum, et jucundorum hominum, et amantium mei copia; tamen erat nemo, quicum esse libentiùs, quàm tecum, et pauci, quibuscum æquè libentè: hoc verò tempore, cum alii interierint, alii absint, alii mutati voluntate sint, unum mediusfidiùs tecum diem libentiùs posuerim, quam hoc omne tempus cum plerisque eorum, quibuscum vivo necessariò. Noli enim existimare, mihi non solitudinem jucundiorè esse (qua tamen ipsa uti non licet) quàm sermones eorum, qui frequentant domum meam, excepto uno, aut ad summum altero. Itaque utor eodem perfugio, quo tibi utendum censeo, litterulis nostris, prætereà etiam conscientia consiliorum meorum. Ego enim is sum (quemadmodùm tu facillimè potes existimare) qui nihil unquam meâ potiùs, quàm meorum civium causâ fecerim: cui nisi invidisset is, quem tu nunquam amasti (me enim amabas) et ipse beatus esset, et omnis boni. Ego sum is, qui nullius vim plus valere volui, quàm honestum otium. Idemque cum illa ipsa arma, quæ semper timueram, plus posse sensi, quàm illum consensum bonorum, quem ego idem affeceram, quavis tuta conditione pacem accipere malui, quam viribus cum valentiore pugnare. Sed et hæc, et multa alia coràm brevi tempore licebit. Neque me tamen ulla res alia Romæ tenet, nisi expectatio rerum africanarum. Videtur mihi res in propinquum adducta discrimen. Puto autem mea nonnihil interesse; quamquam id ipsum quid in-

tersit, non sanè intelligo; verumtamen, quidquid illinc nuntiatum sit, non longè abesse à consiliis amicorum. EST enim res ipsa jam in eum locum adducta, ut quamquam multum intersit inter eorum causas, qui dimicant, tamèn inter victorias non multum interfuturum putem. Sed planè animus, qui dubiis rebus forsitàm fuerit infirmior, desperatis confirmatus est multum: quem etiam superiores tuæ litteræ confirmarunt: quibus intellexi, quàm fortiter injuriam ferres: juvitque me, tibi cum summam humanitatem, tum etiam tuas litteras profuisse. Verum enim scribam: teneriore mihi animo videbare, sicut omnes ferè, qui vita ingenua, in beata, et libera civitate viximus. Sed, ut illa secunda moderatè tulimus: sic hanc non solum adversam, sed etiam funditus eversam fortunam fortitè ferre debemus: ut hoc saltè in maximis malis boni consequamur, ut mortem, quam etiam beati contemnere debebamus, propterea quòd nullum sensum esset habitura, nunc sic affecti, non modò contemnere audeamus, sed etiam optare. Tu, si me diligis, fruiere isto otio, tibi que persuade, PRÆTER culpam, ac peccatum, quòd sempèr caruisti, et carebis, homini accidere nihil posse, quòd sit horribile, aut pertimescendum. Ego, si videbitur recte fieri posse, ad te veniam brevi: si quid acciderit, ut mutandum consilium sit, te certiozem faciam statim. Tu ità fac cupidus mei videndi sis, ut istinc te ne moveas tam infirma valetudine, nisi ex me priùs quæsieris per litteras, quid te velim facere. Me velim, ut facis, diligas, valetudinique tuæ, et tranquillitati animi servias. Vale.

M. T. CICERONIS
EPISTOLARUM
AD TORQUATUM, ET ALIOS.

LIBER VI.

ARGUMENTUM.

A. Manlium Torquatum, qui Pompejanas partes secutus erat, consolatur in eo, quòd Romæ non sit, et aliquam simul spem redditus ostendit.

M. T. C. A. Torquato S. D.

Etsi ea perturbatio est omnium rerum, ut suæ quemque fortunæ maximè pœniteat; nemoque fit, quin ubivis, quam ibi, ubi est, esse malit: tamen mihi dubium non est, quin hoc tempore bono viro Romæ esse, miserimum sit. Nam etsi quocumque in loco quisque est, idem est ei sensus, et eadem acerbitas ex interitu rerum, et publicarum, et suarum: tamen oculi augent dolorem, qui ea, quæ cateri audiunt, intueri coguntur: nec avertèrè à miseriis cogitationem sinunt. Quarè etsi multarum rerum desiderio te angi necesse est: tamen illo dolore, quo maximè te confici audio, quòd Romæ non sis, animum tuum libera. Etsi enim cum magna molestia tuos, tuaque desideras: tamèn illa quidè, quæ requiris, suum statum te-